

CZU: 343.232:343.35

FAPTA PREJUDICIABILĂ ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU (art.329 CP RM)

Sergiu BRÎNZA, Igor SERBINOV

Universitatea de Stat din Moldova

În articolul de față analizei este supusă fapta prejudiciabilă, privită ca semn al laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Sunt stabilite caracteristicile celor două modalități normative ale acestor fapte prejudiciabile. Se arată că în art.329 CP RM prin „îndeplinirea necorespunzătoare” se înțelege „îndeplinirea prin încălcarea legii”. În context, prin „lege” se înțelege, inclusiv, o reglementare secundară emisă de Guvern, de altă autoritate a administrației publice centrale sau locale etc., care vine să detalieze o lege propriu-zisă. Se demonstrează că în situația în care actele de reglementare secundară (de exemplu, fișa postului), care stabilesc conținutul obligațiilor de serviciu ale făptuitorului, forma sau întinderea îndeplinirii acestor obligații, momentul efectuării lor, condițiile de efectuare a acestora etc., au un caracter autonom (adică, nu sunt adoptate/emise în limitele și potrivit normelor unei legi), lipsește temeiul aplicării art.329 CP RM. Se argumentează că în cazul în care în sfera de competență a făptuitorului nu intră obligațiile, a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare i se incriminează, art.329 CP RM nu poate fi aplicat. Se ajunge la concluzia că art.329 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care sursele obligațiilor neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător de către făptuitor: 1) nu satisfac exigențele stabilite pentru un act normativ sau 2) satisfac aceste exigențe, însă nu au fost aduse la cunoștința făptuitorului prin publicare sau pe altă cale stabilită de lege.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, faptă prejudiciabilă, acțiune, inacțiune, neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, normă generală, normă specială.*

THE PREJUDICIAL ACT OF THE OFFENCES RELATED TO NEGLIGENCE IN THE WORKPLACE (art.329 PC RM)

This article analyses the prejudicial act, viewed as an element of the objective side of the offenses provided by art.329 PC RM. In this regard, there are pointed out the characteristics of the two normative modalities of the prejudicial act in question. It is established that in art.329 PC RM, by „inappropriate performance” it is meant a „performance accomplished by breaking the law”. Within this context, the term of „law” here also has the meaning of a secondary regulation issued by the Government, by another central or local public administration authority etc., which provides a law in its own right. It is shown that in the case of the secondary regulations (such as job descriptions), which establishes the content of the offender's work obligations, the form or the extent of the fulfillment of these obligations, the time and the conditions of their performance etc., if these regulations have an autonomous character (i.e. are not adopted/issued within the limits and according to the norms of a law), accordingly there is no basis for the application of art.329 PC RM. It is argued that, if the offender's responsibilities do not include obligations whose failure to fulfill them or their inappropriate fulfillment is incriminated to the offender, therefore, in these cases art.329 PC RM cannot be applied. It is concluded that art.329 PC RM also cannot be applied if the offender's failure to fulfill or the inappropriate fulfillment of his/her/their work obligations have backgrounds that: 1) do not meet the requirements set for a normative act or 2) they meet these requirements, but have not been brought to the offender's attention by publication or some other way established by law.

Keywords: *negligence in the workplace, the prejudicial act, action, inaction, the failure to fulfill work obligations, the inappropriate fulfillment of work obligations, general norm, special norm.*

Introducere

După C.Bulai, prin „latura obiectivă a infracțiunii” se înțelege „manifestarea exterioară, sub forma unui consum sau a unei înfrânări de energie fizică, prin care s-a produs sau se putea produce o modificare în lumea obiectivă externă” [1, p.173]. Pornind de la această definiție și luând în considerare conținutul dispoziției art.329 CP RM, menționăm că latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM include următoarele semne: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea sau inacțiunea de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu; 2) urmările prejudiciabile care, după caz, constau în: daunele în proporții mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM); decesul unei persoane (în cazul in-

fracțiunii prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM); alte urmări grave (în cazul infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM); 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

După cum se poate vedea, sub aspectul laturii obiective, deosebirea dintre infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM ține de urmările prejudiciabile. Cât privește fapta prejudiciabilă și legătura causală, respectivele infracțiuni se aseamănă.

În cadrul prezentului studiu vom examina fapta prejudiciabile prevăzută la art.329 CP RM.

Rezultate și discuții

A.F. Parfionov menționează că în procesul de atingere a obiectului juridic al infracțiunii etapa inițială o constituie acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă [2, p.3]. În acest context, menționăm că cele două modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM sunt: 1) acțiunea prejudiciabilă de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu; 2) inacțiunea prejudiciabilă de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu.

În primul rând, vom analiza *acțiunea prejudiciabilă de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu*.

În opinia lui A.B. Baumștein și E.I. Cesnokova, acțiunea prejudiciabilă se caracterizează prin conduita activă, volitivă și conștientizată a făptuitorului, care aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii sau periclitizează acest obiect [3]. Nuanțând, E.V. Țariov afirmă că, în ipoteza îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, neglijența în serviciu se înfățișează sub formă de acțiune [4, p.20]. Într-adevăr, din locuțiunea „îndeplinirea necorespunzătoare [...] a obligațiilor de serviciu”, utilizată în art.329 CP RM, reiese că făptuitorul acționează îndeplinind obligațiile de serviciu. Însă, această îndeplinire este necorespunzătoare. Tocmai această necorespunzătoare legii conferă ilicitețea inacțiunii prejudiciabile analizate.

Din punctul de vedere al lui M.A. Tâneanaia, în cazul neglijenței în serviciu, fapta prejudiciabilă ar trebui să fie descrisă de legiuitor exclusiv ca neîndeplinire a obligațiilor de serviciu [5, p.9]. În context, consemnăm că, de exemplu, în art.319 din Codul penal al Republicii Letonia [6] îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu nu este specificată ca modalitate normativă a faptei prejudiciabile. Un asemenea model legislativ n-ar trebui implementat în legea penală autohtonă. Nu există motive pentru a se renunța la specificarea modalităților normative în cazul faptei prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM. Renunțarea la această specificare ar duce la apariția unei lacune în legea penală: ar lipsi o normă penală generală în baza căreia s-ar califica îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Practica judiciară demonstrează necesitatea păstrării formatului actual de descriere a faptei prejudiciabile în art.329 CP RM. Or, nu de rare ori, această faptă se exteriorizează tocmai prin intermediul modalității normative de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu: aplicarea incorectă a tarifului pentru calcularea prețului normativ al pământului pentru o unitate grad-hectar [7]; stabilirea greșită a destinației unor terenuri din patrimoniul public [8]; examinarea superficială a cererilor privind acordarea ajutorului social [9]; neîntreprinderea tuturor măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu [10]; radierea neîntemeiată a datelor referitoare la existența contractului de vânzare-cumpărare a imobilului [11]; organizarea ineficientă a verificării stării arborilor din teritoriul deservit [12]; admiterea neîntemeiată a înstrăinării terenurilor care făceau parte din patrimoniul public [13]; neprezentarea la timp a informației către grupul de lucru privind achizițiile publice [14]. Observăm că, în aceste exemple, la caracterizarea acțiunii prejudiciabile se utilizează termenii „incorect”, „greșit”, „superficial”, „neîntemeiat”, „ineficient”, „întârziat” etc.

Sintetizând aceste caracteristici ale îndeplinirii de către făptuitor a obligațiilor de serviciu, S.Brînza și V.Stati afirmă: „[...] făptuitorul își îndeplinește obligațiile de serviciu de o manieră necorespunzătoare (adică, la momentul nepotrivit, în volum incomplet, într-un mod inexact, necalitativ etc.)” [15, p.911]; „[...] acesta (adică, făptuitorul – n.a.), deși acționează în direcția îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu, totuși o face într-un mod defectuos, adică altfel decât s-ar fi convenit să le îndeplinească” [15, p.912]. La rândul său, V.Cușnir susține: „Prin „îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu” se înțelege exercitarea lor altfel decât este prevăzut în regulamentele și instrucțiunile de serviciu, în actele normative privind activitatea persoanei cu funcție de răspundere, deci executarea unor acțiuni de funcție cu abateri de la normele de conduită prescrise” [16, p.723]. De asemenea, în pct.6.1 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, nr.7 din 15.05.2017 (în

continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017), se explică: „Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu presupune săvârșirea de către persoana publică a unor activități pentru a îndeplini obligațiile sale de serviciu, însă în mod defectuos, altfel decât se cuvine să fie îndeplinite, putând viza momentul îndeplinirii (la momentul nepotrivit, cu întârziere); întinderea obligației (în volum incomplet); conținutul obligației (în mod necalitativ) etc.” [17].

Totuși, din aceste definiții ale noțiunii „îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu” nu reiese cu claritate care este etalonul căruia ar trebui să-i corespundă obligațiile de serviciu pe care le îndeplinește făptuitorul.

Cu titlu de drept comparat, consemnăm că în art. 298 „Neglijența în serviciu” din Codul penal al României din 2009 [18] se utilizează sintagma „îndeplinirea ei defectuoasă”. Se are în vedere îndeplinirea defectuoasă a îndatoririi de serviciu. Această sintagmă este asemănătoare cu expresia „îndeplinirea necorespunzătoare [...] a obligațiilor de serviciu” din art.329 CP RM. Drept urmare, pentru analiza acestei expresii comportă relevanță explicațiile prezentate în Decizia Curții Constituționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: „Legiuitorul nu a operat o circumstanțiere expresă în sensul precizării elementelor față de care defectuositatea trebuie analizată. Curtea observă că doctrina a apreciat că prin sintagma „îndeplinește în mod defectuos” se înțelege îndeplinirea făcută altfel decât se cuvenea să fie efectuată, defectuositatea în îndeplinire putând privi conținutul, forma sau întinderea îndeplinirii, momentul efectuării, condițiile de efectuare etc. [...] Curtea constată că dispozițiile art.246 din Codul penal din 1969 și ale art.297 alin.(1) din Codul penal sunt constituționale în măsura în care prin sintagma „îndeplinește în mod defectuos” din cuprinsul acestora se înțelege „îndeplinește prin încălcarea legii” [19]. La 06.07.2017, Curtea Constituțională a României a stabilit condiții identice de incriminare a neglijenței în serviciu ca în cazul abuzului în serviciu, constatând că dispozițiile alin.(1) art.249 din Codul penal al României din 1969 și ale art.298 din Codul penal al României din 2009 sunt constituționale în măsura în care prin sintagma „îndeplinirea ei defectuoasă” din cuprinsul acestora se înțelege „îndeplinirea prin încălcarea legii”. În argumentarea soluției de admitere, Curtea a reținut, *mutatis mutandis*, considerentele ce au stat la baza pronunțării Deciziei nr.405 din 15.06.2016 [20]. În acest mod, Curtea Constituțională a României a constatat constituționalitatea sintagmei „îndeplinirea ei defectuoasă” cu rezervă de interpretare a acesteia.

Parafrazând, în art.329 CP RM, prin „îndeplinirea necorespunzătoare” se înțelege „îndeplinirea prin încălcarea legii”. În context, prin „lege” avem în vedere, inclusiv, o reglementare secundară emisă de Guvern, de altă autoritate a administrației publice centrale sau locale etc., care vine să detalieze o lege propriu-zisă. În acest plan, în pct.64 al Deciziei Curții Constituționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se explică: „În cazul în care neîndeplinirea ori defectuositatea îndeplinirii unui act nu s-ar raporta la atribuții de serviciu prevăzute într-un act normativ cu putere de lege, s-ar ajunge la situația ca în cazul infracțiunii de abuz în serviciu elementul material al acesteia să fie configurat atât de legiuitor, Parlament sau Guvern, cât și de alte organe, inclusiv persoane juridice de drept privat, în cazul fișei postului, ceea ce nu este de acceptat în sistemul juridic de drept penal. Curtea reține că, deși legislația primară poate fi detaliată prin intermediul adoptării unor acte de reglementare secundară, [...] actele normative date în executarea legilor [...] se emit doar în limitele și potrivit normelor care le ordonă” [19].

În concluzie: în situația în care actele de reglementare secundară (de exemplu, fișa postului), care stabilesc conținutul obligațiilor de serviciu ale făptuitorului, forma sau întinderea îndeplinirii acestor obligații, momentul efectuării lor, condițiile de efectuare a lor etc., au un caracter autonom (adică, nu sunt adoptate/emise în limitele și potrivit normelor unei legi), lipsește temeiul aplicării art.329 CP RM. O asemenea interpretare ar permite evitarea contradicțiilor de genul celor din următoarea speță, care se referă la sensul noțiunii „îndeplinirea necorespunzătoare”: *O.G. a fost achitat de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Acesta a fost acuzat că, în perioada anilor 2000-2007, exercitând funcția de primar al comunei T., raionul Ungheni, și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu. La concret, O.G. nu a încheiat un contract de arendă a unui depozit cu întreprinderea „F. V.” SRL. Din această cauză, bugetul local nu ar fi obținut venituri în mărime de 121616,91 lei. Instanța de judecată a conchis că depozitul în cauză a fost transmis către întreprinderea „F.V.” SRL pentru a fi păzit. La momentul comiterii faptei,*

primăria comunei T. nu dispunea de resurse financiare pentru angajarea paznicilor. În acest mod, inculpatul și-a îndeplinit corespunzător obligațiunile de serviciu. Aceasta o confirmă păstrarea integrității depozitului respectiv și vânzarea lui ulterioară cu obținerea de venituri în contul bugetului primăriei [21].

În cele ce urmează, vom examina cea de-a doua modalitate normativă a faptei prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM: *inacțiunea prejudiciabilă de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu*.

Referitor la inacțiune, T.I. Nogaeva susține că aceasta se deosebește de acțiune doar prin aspectul exterior fizic, și anume – prin absența de mișcări ale corpului făptuitorului [22, p.24-25]. La rândul său, M.A. Belova opinează: inacțiunea se exprimă în neexecutarea unei obligații juridice care incumbă făptuitorului sau în omisiunea de a preveni producerea unor urmări prejudiciabile pe care făptuitorul putea și trebuia să le prevină [23].

După V.F. Stupa, inacțiunea reprezintă conduita pasivă a făptuitorului [24]. Unii autori nu sunt de acord cu această opinie. Astfel, A.F. Parfionov menționează: conduita pasivă denotă că persoana se află într-o stare de repaus fizic, nu se implică în procesele desfășurate în plan social. În cazul inacțiunii, făptuitorul își poate consuma energia într-un mod foarte activ. Însă, dacă în acel moment el nu execută obligația care-i revenea, atunci se va considera că făptuitorul săvârșește o inacțiune [2, p.11]. Suntem de acord cu această remarcă: când vorbim despre inacțiunea prejudiciabilă, ne interesează conotațiile juridice ale conduitei făptuitorului, nu cele fizice.

Când începe inacțiunea prejudiciabilă și când se încheie? Din punctul de vedere al lui A.V. Loseva, debutul inacțiunii prejudiciabile este marcat de momentul în care făptuitorul trebuia să săvârșească acțiunea, însă a recurs la eschivarea de la săvârșirea acesteia [25]. În același fâgaș, M.A. Belova consideră că începutul inacțiunii prejudiciabile îl reprezintă acea situație când făptuitorul trebuia să comită o anumită acțiune și avea pentru aceasta posibilități reale [23]. Cu privire la încheierea inacțiunii prejudiciabile, ea susține că aceasta poate avea ca premisă: contracararea de către organele de drept; autodenunțul; stingerea obligației de a acționa într-un anumit fel; apariția unor circumstanțe care exclud posibilitatea comiterii acțiunii [23]. Opinie apropiată exprimă A.V. Loseva [25]. Toate aceste viziuni ne ajută să stabilim limitele temporale ale inacțiunii prejudiciabile descrise în art.329 CP RM.

După reliefarea aspectelor generale ce caracterizează inacțiunea prejudiciabilă, este necesar să acordăm atenție detaliilor care se desprind din caracteristicile acesteia, enunțate în art.329 CP RM. Astfel, vizavi de inacțiunea de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu, S.Brînza și V.Stati susțin următoarele: „[...] făptuitorul nu realizează în genere ceea ce-i revine potrivit competenței de serviciu” [15, p.911]; „[...] omisiunea făptuitorului de a-și îndeplini obligațiile de serviciu, obligații decurgând din competența lui de serviciu, pe care făptuitorul putea și trebuia să le îndeplinească” [15, p.912]; La rândul său, V.Cușnir opinează: „Prin „neîndeplinirea obligațiilor de serviciu” se înțelege omiterea, neefectuarea unei acțiuni care trebuia să fie îndeplinită ori rămânerea făptuitorului în stare de pasivitate” [16, p.723]. La fel, în pct.6.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017 se relevă: „În sensul alin.(1) art.329 CP, prin „neîndeplinirea obligațiilor de serviciu” se înțelege omisiunea persoanei publice de a realiza unele activități, ce intră în obligațiile sale de serviciu, pe care aceasta putea și trebuia să le îndeplinească, în virtutea serviciului în exercițiul căruia se afla inculpatul”.

Analizând practica judiciară, menționăm că modalitățile faptice ale inacțiunii de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu sunt: necompletarea declarației de import, neefectuarea calculului drepturilor de import [26]; neasigurarea organizării și ținerii evidenței contabile în conformitate cu actele normative în materie [27]; neasigurarea încasării sumelor aferente obligației fiscale [28]; omisiunea acordării suportului social necesar [29]; neverificarea prezenței mijlocului de transport [30]; omisiunea de a studia detaliile contractului de locațiune și ale anexelor la acesta [31]; neefectuarea controlului înregistrării cererii și neasigurarea examinării acesteia de către comisia funciară a Consiliului sătesc [32]; neasigurarea securității antiincendiară și a realizării măsurilor de protecție contra incendiilor [33] etc. Din aceste exemple se poate vedea că, spre deosebire de îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, neîndeplinirea acestora presupune că făptuitorul nu începe să îndeplinească obligațiile de serviciu. Aceasta deși putea și trebuia să înceapă îndeplinirea lor și, în continuare, să le îndeplinească corespunzător.

Așadar, analiza condiției „putea și trebuia să îndeplinească obligațiile de serviciu” este importantă pentru identificarea conținutului ambelor modalități normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM.

Suntem solidari cu S.Brînza și V.Stati care afirmă că făptuitorului nu i se poate incrimina fapta prejudiciabilă prevăzută la art.329 CP RM, „dacă, la momentul comiterii faptei: 1) făptuitorul nu putea să-și îndeplinească obligațiile de serviciu; 2) făptuitorul nu trebuia să-și îndeplinească obligațiile de serviciu; 3) făptui-

torul nu putea și nu trebuia să-și îndeplinească obligațiile de serviciu" [15, p.912]. De asemenea, în pct.12 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017 se menționează: „Infrațiunea, prevăzută la art.329 CP, nu va putea fi imputată persoanei publice, dacă aceasta nu trebuia și/sau nu putea să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”.

Ce înseamnă „făptuitorul trebuia să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”?

După E.V. Țariov, pentru a aplica răspunderea penală pentru neglijența în serviciu este necesar să se stabilească ce obligații îi reveneau făptuitorului și care dintre aceste obligații nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător [4, p.20]. I.I. Tișcenko [34, p.15], N.I. Hudeakova [35] și A.N. Agâbaev [36] exprimă o opinie similară. În opinia lui A.Borodac, „comiterea unor acțiuni sau inacțiuni ce nu intră în competența persoanelor cu funcție de răspundere exclude răspunderea în baza art.329 CP RM” [37, p.494]. De asemenea, S.Brînză și V.Stati susțin: „Făptuitorului nu i se pot incumba obligații care nu intră în sfera lui de competență” [15, p.912].

Așadar, în cazul în care în sfera de competență a făptuitorului nu intră obligațiile, a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare i se incriminează, art.329 CP RM nu poate fi aplicat. La această teză se referă următoarele spețe: *S.I. a fost achitat de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Drept motiv al achitării a servit faptul că externarea minorului I.V. din Spitalul Clinic de Psihiatrie Chișinău nu intra în obligațiile de serviciu ale lui S.I., care exercita funcția de primar al comunei C., raionul Nisporeni [38]; • I.V. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. S-a stabilit că obligațiile de organizare nemijlocită a pazei persoanelor reținute și arestate, precum și de asigurare a ordinii deținerii lor în celulele Izolatorului de Detenție Provizorie țineau de competența Șefului Izolatorului de Detenție Provizorie al Comisariatului Raional de Poliție și a Comisarului raional de poliție. Aceste obligații nu țineau de sfera de competență a ajutorului inspectorului operativ de serviciu al unității de gardă a Comisariatului Raional de Poliție, funcție pe care o ocupa I.V. [39]* În aceste spețe s-a interpretat greșit că făptuitorul avea obligațiile pe care nu le-ar fi îndeplinit.

În următoarele spețe nu s-a stabilit în genere dacă obligațiile neîndeplinite îi reveneau făptuitorului: *C.M. și N.T. au fost achitați de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Aceștia au fost acuzați că ar fi omis să efectueze controlul și supravegherea: activității subalternilor lor; executării la timp și corecte a lucrărilor de montare a contorului și de aplicare corectă a sigiliului; consumului real de apă etc. Însă, în rechizitoriul nu s-a concretizat dacă inculpații erau obligați să efectueze controlul și supravegherea în cauză. De asemenea, nu au fost indicate punctele din instrucțiuni, din regulamentele de serviciu, din hotărârile de Guvern etc., care stabilesc astfel de obligații de serviciu [40]; • P.I. a fost achitată de comiterea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Ca motiv al achitării a servit lipsa elementelor infracțiunii imputate. La concret, organul de urmărire penală nu a indicat care prevedere legală a fost încălcată de către P.I., limitându-se doar la enunțuri de ordin general [41]; • Ș.I. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Această normă este una de referință. În pofida acestui fapt, în actul de învinuire nu a fost specificată norma legală care prevede obligațiile de serviciu pe care le-ar fi neglijat inculpatul [42]; • Procesul penal în privința lui O.G. a fost încetat din motivul existenței unor circumstanțe care exclud tragerea acestuia la răspundere penală. În actul de învinuire a lui O.G. de comiterea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, organul de urmărire penală s-a limitat să facă constatarea: „în perioada anilor 2000-2007, exercitând funcția de primar al comunei T., raionul Ungheni, îndeplinindu-și necorespunzător obligațiile de serviciu, O.G. a predat ilegal un depozit în folosința întreprinderii „F.V.” SRL. Această acuzație presupune o încălcare esențială a art.6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Or, potrivit lit.a) alin.(3) al acestui articol, orice acuzat are, printre altele, dreptul să fie informat, în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva lui [43].*

În legătură cu aceste spețe, nu putem trece cu vederea poziția enunțată de V.Cușnir: „Tragerea făptuitorului la răspundere penală pentru săvârșirea acestei infracțiuni (se au în vedere infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM – n.a.) presupune identificarea clară a normei juridice concrete din cadrul actului sau actelor normative, în care se prescriu obligațiile de serviciu. [...] Obligațiile de serviciu ale persoanei cu funcție de răspundere trebuie tratate în ansamblul competenței depline (materială, teritorială, personală), în cumul cu drepturile sale, ca părți indispensabile, stabilite prin legile, hotărârile Guvernului, regulamentele, ordinele și instrucțiunile departamentale și cele de ordine inferioară, în baza cărora persoana cu funcție de răspundere își exercită atribuțiile funcționale” [16, p.723, 724]. În consonanță, referitor la procesul de calificare a faptelor conform art.329 CP RM, S.Brînză și V.Stati susțin: „Urmează de stabilit – în baza legilor, altor acte normative,

ordinelor, instrucțiunilor etc. – obligațiile care îi reveneau făptuitorului, sarcinile concrete pe care urma să le îndeplinească acesta. În niciun caz nu pot fi considerate suficiente afirmațiile abstracte privind o oarecare neexecutare de către făptuitor a obligațiilor de serviciu, privind lipsa unui control adecvat din partea acestuia asupra comportamentului altor persoane, privind lipsa de atenție, diligență, prudență, vigilență etc. din partea făptuitorului" [15, p.911-912].

În această privință, este de menționat că în legile penale ale unor state se circumstanțiază cadrul normativ al obligațiilor ce revin subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu. De exemplu, în art.361 din Codul penal al Republicii Serbia [44] și în art.417 din Codul penal al Republicii Muntenegru [45] (care sunt corespondente cu art.329 CP RM) se recurge la sintagma „încălcarea legii sau a altor regulamente ori acte generale”. În art.319 din Codul penal al Republicii Letonia [6] (care este corespondent cu art.329 CP RM) se vorbește despre obligațiile conforme „cu legea sau cu sarcina acordată”. Nu în ultimul rând, în art.272 din Codul penal al Mongoliei [46] (care este corespondent cu art.329 CP RM) se arată că obligațiile îi sunt acordate subiectului infracțiunii „prin lege sau prin reglementări adoptate în conformitate cu aceasta”. În art.329 CP RM lipsesc astfel de sintagme. Înseamnă oare aceasta că obligațiile care i se incumbă subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM pot avea orice suport normativ?

Pentru a răspunde la această întrebare, întâi de toate vom examina următoarea speță: *În apelul declarat de avocat s-a invocat că M.D. a procedat corect respectând legislația în vigoare. Ordinele Comisarului de poliție al sectorului Râșcani, S.C., erau obligatorii pentru el. Drept urmare, instanța de apel l-a achitat pe M.D. de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM* [47]. Din art.40¹ CP RM aflăm că sunt obligatorii nu oricare ordine (sau dispoziții) ale superiorului. Sunt obligatorii doar acele ordine (sau dispoziții) care sunt legale. Aceeași concluzie rezultă din alin.(2) art.31 al Legii cu privire la poliție, nr.416 din 18.12.1990 (care era în vigoare la data comiterii infracțiunii de către M.D.): „La primirea unui ordin sau a unor indicații ale șefului și ale persoanelor oficiale, ce vin în contradicție cu legea, colaboratorul poliției este dator să se călăuzească de lege” [48].

Sub acest aspect, împărtășim opinia lui I.Pascu: „Ori de câte ori dispoziția dată de organul ierarhic superior se întemeiază pe o prevedere a legii a cărei aplicare intră în competența sa, această dispoziție constituie o îndatorire de serviciu pentru subordonat, astfel încât nerespectarea ei din culpă angajează răspunderea penală pentru infracțiunea de neglijență în serviciu” [49, p. 548-549]. În mod similar, O.Predescu și A.Hărăstășanu afirmă: „Ordinul de serviciu legal reprezintă o îndatorire de serviciu” [50, p.260].

Din următorul punct de vedere aflăm ce presupune corespunderea obligațiilor de serviciu prevederilor legii: „Prin obligațiune de serviciu se înțelege toate obligațiunile care cad în sarcina unei persoane cu funcție de răspundere potrivit normelor legale și subordonate legii ce reglementează serviciul respectiv” [51, 52]. Această teză poate fi ilustrată prin următoarea speță: *D.L., notar public, a fost învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Făptuitorului i s-a imputat îndeplinirea necorespunzătoare a obligației de serviciu stabilite de pct.14 din Ordinul Ministerului Justiției nr.95 din 28.02.2008 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a actelor notariale și completarea registrelor notariale* [53] [54]. Din preambulul la respectivul act normativ aflăm că acesta a fost aprobat în baza alin.(2) art.4 al Legii cu privire la notariat, nr.1453 din 08.11.2002 [55]. Într-adevăr, potrivit normei legale în cauză, „Ministerul Justiției elaborează și aprobă regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a actelor notariale, forma și conținutul registrelor actelor notariale, blanchetele speciale pe care se întocmesc actele notariale”.

Într-o altă speță, *R.M. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Drept motiv al achitării a servit, printre altele, circumstanța că nu au fost stabilite obligațiile făptuitorului, prevăzute de lege sau de actele normative subordonate legii, care reglementează activitatea de serviciu a executorilor judecătorești* [56]. În alt caz, *C.P. a fost achitat de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. De această dată, în ordonanța de punere sub învinuire nu s-a specificat care obligații, prevăzute de art.9 al Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013, nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător de către făptuitor. În acest fel, acuzațiile privind aplicabilitatea prevederilor acestui articol sunt nefondate, abstracte, declarative, lipsite de conținut și nu pot fi puse la baza unei sentințe de condamnare* [57].

Din aceste spețe rezultă că obligațiile ce i se incumbă subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM ar trebui să fie stabilite de legi sau de acte normative subordonate legii. În această ordine de idei, este salutar că pct.6.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017 prevede: „Răspunderea penală pentru infracțiunea prevăzută la art.329 CP RM va fi angajată și în ipoteza în care persoana publică nu a îndeplinit sau a îndeplinit în mod

defectuos o dispoziție individuală dată de către organul ierarhic superior, având la bază o prevedere legală (sublinierea ne aparține – *n.a.*), a cărei aplicare intra în competența sa, dacă prin aceasta au fost cauzate daune, în proporții mari, intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice. Aceasta deoarece dispoziția dată unei persoane publice de către organul ierarhic superior, având la bază o prevedere legală, a cărei aplicare intra în competența sa, constituie o îndatorire de serviciu pentru subordonat, astfel încât nerespectarea ei din imprudență formează conținutul faptei prejudiciabile – al infracțiunii de neglijență în serviciu”.

Această explicație a instanței supreme își găsește suportul în jurisprudența constituțională a Republicii Moldova și în cea a României. Astfel, în pct.43 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.25 din 13.10.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (Sesizarea nr.30a/2015) se arată: „Hotărârile Guvernului sunt subsecvente legilor adoptate de Parlament. Guvernul, ca organ executiv suprem, în exercitarea atribuțiilor constituționale și a celor ce decurg din Legea cu privire la Guvern, organizează executarea legilor, scop în care emite hotărâri pentru a preciza o lege, a o face cât mai clară și a o aplica cât mai corect” [58]. De asemenea, în Decizia Curții Constituționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se menționează: „Unei persoane nu i se poate imputa încălcarea standardului obiectiv prin constatarea neîndeplinirii de către aceasta a unor prescripții implicite, nedeterminabile la nivel normativ. Mai mult, Curtea reține că, chiar dacă anumite acțiuni ce însoțesc exercitarea unei atribuții de serviciu se pot baza pe o anumită uzanță/cutură, aceasta nu se poate circumscrie, fără încălcarea principiului legalității incriminării, standardului obiectiv ce trebuie avut în vedere în determinarea faptei penale. [...] Curtea statuează că neîndeplinirea ori îndeplinirea defectuoasă a unui act trebuie analizată numai prin raportare la atribuții de serviciu reglementate expres prin legislația primară [...]. Aceasta deoarece adoptarea unor acte de reglementare secundară care vin să detalieze legislația primară se realizează doar în limitele și potrivit normelor care le ordonă. [...] În materie penală, principiul legalității incriminării, „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*”, impune ca numai legiuitorul primar să poată stabili conduita pe care destinatarul legii este obligat să o respecte, în caz contrar acesta supunându-se sancțiunii penale” [19]. Referindu-se la decizia precitată, Gh.Dobrican afirmă just: „Prin sintagma „îndeplinește prin încălcarea legii” utilizată în Decizia Curții Constituționale se are în vedere ca fapta imputată funcționarului public să îndeplinească „standardul obiectiv”, respectiv să fie incriminată prin lege. Fapta funcționarului public, neincriminată de lege, nu constituie un „ilicet penal” de natură să atragă o pedeapsă penală, ci o faptă ilicită extrapenală care va atrage o sancțiune reparatorie, dacă sunt întrunite condițiile răspunderii juridice, după caz, administrativă, civilă (delictuală sau contractuală), disciplinară, materială, fiscală sau contravențională” [59].

În concluzie, art.329 CP RM nu poate fi aplicat în ipoteza neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu care nu decurg dintr-o prevedere legală (ci dintr-o reglementare secundară emisă de Guvern, de altă autoritate a administrației publice centrale sau locale etc.), care nu vine să detalieze legislația primară. Într-o astfel de ipoteză, dacă, din imprudență, se provoacă decesul persoanei ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, urmează a fi aplicat art.149 sau 157 CP RM. În cazul în care respectiva faptă nu implică asemenea urmări, se va aplica răspunderea extrapenală.

În altă ordine de idei, considerăm că obligațiile ce revin subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu trebuie să îndeplinească nu doar condițiile de conținut, dar și condițiile de formă. Referitor la aceste condiții, A.V. Smirnov și K.B. Kalinovski menționează: în situația în care sfera de obligații ale făptuitorului nu este determinată corespunzător (lipsește actele normative de rigoare, ordinul sau decizia de numire în funcție, instrucțiunile de serviciu etc.), se exclude răspunderea pentru neglijența în serviciu [60, p. 358]. La rândul său, M.A. Revazov afirmă: absența actului normativ cu privire la sfera de obligații ale făptuitorului, perfectat adecvat, exclude răspunderea pentru neglijența în serviciu [61].

Ne raliem acestor opinii. Accentuăm că art.329 CP RM este o normă penală divizată. După A.Șavga, „normele penale divizate nu au structura completă în același articol din lege, dispoziția sau sancțiunea fiind formulate într-un alt articol al aceleiași legi sau chiar în alt act normativ” [62, p.61]. În contextul analizat, este relevant să consemnăm că sintagma „neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu” din dispoziția art.329 CP RM este complinită prin normele din

actele normative extrapenale care stabilesc obligațiile ce i se incumbă făptuitorului. Articolul 329 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care sursele obligațiilor neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător de către făptuitor: 1) nu satisfac exigențele stabilite pentru un act normativ sau 2) satisfac aceste exigențe, însă nu au fost aduse la cunoștința făptuitorului prin publicare sau pe altă cale stabilită de lege.

În această ordine de idei, suntem de acord cu soluția pronunțată în următoarea speță: *Z.M. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Printre motivele achitării s-a numărat acela că Regulamentul provizoriu privind modul de stabilire a costului construcției și de efectuare a calculelor pentru executarea lucrărilor de antrepriză între beneficiari și antreprenori în condițiile liberalizării prețurilor, ale cărui prevederi ar fi fost încălcate de către făptuitor, nu a fost publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova [63].*

În același context, prezintă interes următoarea speță: *B.V. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Or, partea acuzării nu a prezentat nicio probă care ar demonstra că până la data comiterii faptei – 08.04.2009 – lui B.V. i-au fost aduse la cunoștință fișa de post și Regulamentul-tip al unităților de gardă ale organelor afacerilor interne, ale căror prevederi ar fi fost încălcate de către făptuitor [64].* Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău nu a fost de acord cu această poziție: *faptul că lui B.V. nu i-au fost aduse la cunoștință atribuțiile nemijlocite de serviciu nu poate fi interpretat că acesta nu avea nicio atribuție de serviciu, nu cunoștea ce atribuții de serviciu urmează să îndeplinească și, respectiv, putea să rămână impasibil la ilegalitățile care au avut loc la 07.04.2009 în Comisariatul de Poliție Buiucani [65].* Obiectând, ne raliem poziției exprimate de Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, care, într-o altă speță, a prezentat următoarele argumente: *cât privește învinuirea adusă inculpaților S.A și S.S. în comiterea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nici în sentința instanței de fond, nici în decizia instanței de apel nu s-a menționat dacă schema tehnologică de control vamal în postul vamal Sculeni (în calitate de anexă la Ordinul nr.270 din 17.05.2008, aprobat de șeful Biroului Vamal Ungheni, care prevede obligativitatea efectuării controlului fizic al autocamioanelor la trecerea frontierei de stat) a fost adusă la cunoștință în prealabil inculpaților și aceștia cunoșteau obligațiile prevăzute de această schemă [66].*

Într-adevăr, în Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Broniowski contra Poloniei* se menționează: „Dispozițiile legale trebuie să fie accesibile publicului destinat” [67]. Potrivit alin.(2) art.23 din Constituția Republicii Moldova, „statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative” [68]. În pct.26 și 27 ale Deciziei Curții Constituționale a României nr.363 din 07.05.2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.6 din Legea nr.241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale se arată: „În ceea ce privește accesibilitatea legii, Curtea constată că, din punct de vedere formal, aceasta are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative de rang infraconstituțional și intrarea în vigoare a acestora” [69].

În concluzie, obligațiile ce revin subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM trebuie să îndeplinească nu doar condițiile de conținut, dar și condițiile de formă.

Supra am stabilit înțelesul sintagmei „făptuitorul trebuia să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”. *Infra* vom examina înțelesul sintagmei „făptuitorul putea să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”.

Are dreptate N.I. Hudeakova când afirmă: în lipsa posibilității reale a făptuitorului de a-și îndeplini obligațiile de serviciu, răspunderea penală pentru neglijența în serviciu se exclude [35]. Opinii similare exprimă E.V. Țariov [4, p.20] și I.I. Tișcenko [34, p.15]. Într-adevăr, dacă făptuitorului îi lipsește posibilitatea reală de a-și îndeplini obligațiile de serviciu, nu se poate susține că neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestor obligații sunt urmare a atitudinii neglijente sau neconștiincioase a făptuitorului față de ele. Într-un asemenea caz, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu își are cauza în factori care nu i se pot imputa făptuitorului. În acest plan, în pct.12 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017 se explică: „Tragerea la răspundere penală în baza art.329 CP RM se exclude, dacă sunt incidente anumite cauze obiective de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Aceste cauze pot consta în imposibilitatea realizării obligațiilor de serviciu, dat fiind lipsa unor mijloace, condiții proxime de executare a sarcinilor de serviciu etc. ori în lipsa necesității săvârșirii unor activități care țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului”.

Care sunt factorii ce nu i se pot imputa făptuitorului, care condiționează neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu? La această întrebare ne ajută să răspundem V.Cușnir: „În prezența unor factori exteriori sau interiori de natură să limiteze posibilitatea reală de îndeplinire a obligațiilor de serviciu, funcționarul în cauză nu se face pasibil de răspundere penală pentru neglijență în serviciu; spre

exemplu, factori exteriori pot fi: lipsa tehnicii sau mecanismelor necesare pentru executarea corespunzătoare și la timp a lucrărilor, lipsa materiei prime sau a unor componente necesare pentru un proces tehnologic neîntrerupt, lipsa personalului sau a mijloacelor de pază etc.; la factorii interiori se referă: lipsa de experiență, profesionalismul și calificarea joase, necunoașterea profilului de activitate etc." [16, p.723]

Așadar, factorii ce nu i se pot imputa făptuitorului, care condiționează neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, pot fi exteriori (obiectivi) sau interiori (subiectivi). Cei exteriori (obiectivi) reprezintă circumstanțe obstaculante din realitatea obiectivă care există independent de voința făptuitorului. La rândul lor, factorii interiori (subiectivi) exprimă anumite deficiențe legate de personalitatea făptuitorului.

După ce am analizat condiția „putea și trebuia să îndeplinească obligațiile de serviciu”, ne vom canaliza demersul în direcția examinării unui alt aspect legat de fapta prejudiciabilă prevăzută la art.329 CP RM. În special, vom dezvolta ideea conținută în art.116 CP RM cu referire la art.329 CP RM.

Necesitatea tranșării unei asemenea probleme ne-o sugerează P.Dungan, T.Medeanu și V.Pașca: „Incrimnarea neglijenței în serviciu are caracter subsidiar în raport cu alte infracțiuni al căror subiect este un funcționar public. Aceasta înseamnă că o faptă de exercitare neglijentă a îndatoririlor de serviciu, care a produs urmările prevăzute de art.298 din Codul penal al României din 2009, se încadrează în dispozițiile acestui text de lege numai dacă nu are o altă incriminare distinctă în Codul penal” [70, p.223]. Parafrazând, putem afirma că art.329 CP RM nu se aplică în cazul oricărei neîndepliniri sau îndepliniri necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu. Reieșind din art.116 CP RM, în cazurile particulare de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu norma generală (adică, art.329 CP RM) este inaplicabilă.

Analiza normelor din Partea Specială a Codului penal arată că, în raport cu art.329 CP RM, pot fi speciale următoarele norme din Codul penal: alin.(3) art.138 (în cazul în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă); alin.(1) (dacă urmările prejudiciabile se concretizează în alte urmări grave) sau alin.(2) art.183 (în ipoteza în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, iar subiect al infracțiunii este persoana publică); alin.(2) art.215 (în situația în care subiect al infracțiunii este persoana publică, iar urmările prejudiciabile se exprimă în vătămarea gravă a sănătății sau în decesul persoanei); lit.d) art.223 (în cazul în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, iar subiect al infracțiunii este persoana publică); lit.c) sau d) alin.(1) ori alin.(2) art.226 (în ipoteza în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, iar subiect al infracțiunii este persoana publică); lit.c) sau d) art.228 (în situația în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); art.229 (în cazul în care: subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă; subiectul infracțiunii este persoană publică; urmările prejudiciabile se exprimă în decesul persoanei); art.230 (în ipoteza în care: subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă; subiectul infracțiunii este persoană publică; urmările prejudiciabile se exprimă în decesul persoanei); art.235 (în situația în care: subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă; subiectul infracțiunii este persoană publică; urmările prejudiciabile se exprimă în daune în proporții mari); alin.(2) art.245² (în cazul în care subiectul infracțiunii este persoană publică); art.265 (în ipoteza în care: subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă; subiectul infracțiunii este persoană publică; urmările prejudiciabile se exprimă în vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori în decesul persoanei); art.296 (în situația în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); art.297 (în cazul în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); art.300 (în ipoteza în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); art.301 (în situația în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); art.345 (în cazul în care subiectul infracțiunii manifestă imprudență față de fapta prejudicibilă, subiectul infracțiunii fiind persoană publică); lit.a) alin.(4) art. 364 (în ipoteza în care subiectul infracțiunii este persoană publică); art.378 (în situația în care subiectul infracțiunii este persoană publică care are calitatea de șef sau de altă persoană cu funcție de răspundere).

Astfel, toate normele sus-menționate pot fi norme speciale în raport cu art.329 CP RM doar în prezența anumitor condiții privitoare la: urmările prejudiciabile; atitudinea psihică a făptuitorului față de aceste urmări; calitatea specială a subiectului. Lipsa unor asemenea condiții exclude operarea regulii de calificare stabilite la art.116 CP RM.

Continuând firul logic, vom menționa că în Codul contravențional nr.218 din 24.10.2008 [71] există norme care stabilesc răspunderea pentru fapte de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele. Totuși, aceste norme nu pot fi privite ca norme speciale față de art.329 CP RM. Aceasta întrucât respectivele norme contravenționale nu prevăd urmări sub formă de: daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice; deces al unei persoane; alte urmări grave. În această privință, comportă relevanță aserțiunea din pct.22 din Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.21 din 29.04.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.31g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 249 din Codul penal (criteriile de calificare a faptelor penale și contravenționale): „Obiectul juridic specific poate fi protejat atât prin legea penală, cât și prin legea contravențională, legiuitorul făcând doar deosebirea cantitativă la calificarea faptelor, care redă gradul prejudiciabil al faptei săvârșite” [72].

Potrivit lit.c) alin.(6) art.16 din Codul contravențional, „persoana cu funcție de răspundere [...] este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvârșirea unei fapte prevăzute de prezentul cod în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu”. Această idee își găsește dezvoltare în art.48², alin.(1) art.189, art.220², alin.(2) art.227, alin.(1) art.275 și în alte norme din Codul contravențional.

În cazul în care faptele prevăzute de astfel de norme provoacă urmările prejudiciabile specificate în art.329 CP RM, va fi aplicat acest articol, nu norma contravențională. O asemenea concluzie rezultă din analiza coroborată a art.10 din Codul contravențional și a art.15 CP RM. Conform art.10 din Codul contravențional, „constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Așadar, contravenția are un grad de pericol social (grad prejudiciabil) mai redus decât infracțiunea. Potrivit art.15 CP RM, „gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă”. Urmările prejudiciabile, ca semn al laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, se numără printre factorii care condiționează gradul prejudiciabil al acestor infracțiuni. Lipsa respectivelor urmări prejudiciabile atrage neaplicarea art.329 CP RM și aplicarea altor norme (de exemplu, a art.48², alin.(1) art.189, art.220², alin.(2) art.227, alin.(1) art.275 sau a altor asemenea norme din Codul contravențional). Dimpotrivă, prezența urmărilor prejudiciabile specificate în art. 329 CP RM, în cazul în care nu este aplicabilă o normă penală concurrentă, atrage aplicarea art.329 CP RM.

Concluzii

În art.329 CP RM, prin „îndeplinirea necorespunzătoare” se înțelege „îndeplinirea prin încălcarea legii”. În context, prin „lege” avem în vedere, inclusiv, o reglementare secundară emisă de Guvern, de altă autoritate a administrației publice centrale sau locale etc., care vine să detalieze o lege propriu-zisă. În situația în care actele de reglementare secundară (de exemplu, fișa postului), care stabilesc conținutul obligațiilor de serviciu ale făptuitorului, forma sau întinderea îndeplinirii acestor obligații, momentul efectuării lor, condițiile de efectuare a lor etc., au un caracter autonom (adică, nu sunt adoptate/emise în limitele și potrivit normelor unei legi), lipsește temeiul aplicării art.329 CP RM. În cazul în care în sfera de competență a făptuitorului nu intră obligațiile, a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare i se incriminează, art.329 CP RM nu poate fi aplicat. Articolul 329 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care sursele obligațiilor neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător de către făptuitor: 1) nu satisfac exigențele stabilite pentru un act normativ sau 2) satisfac aceste exigențe, însă nu au fost aduse la cunoștința făptuitorului prin publicare sau pe altă cale stabilită de lege. În raport cu art.329 CP RM pot fi speciale următoarele norme din Codul penal: alin.(3) art.138; art.183; alin.(2) art.215; lit.d) art.223; lit.c) sau d) alin.(1) ori alin.(2) art.226; lit.c) sau d) art.228; art.229, 230 și 235; alin.(2) art.245²; art.265; art.296, 297, 300, 301 și 345; lit.a) alin.(4) art.364; art.378. Aceste norme pot fi speciale în raport cu art.329 CP RM doar în prezența anumitor condiții privitoare la: urmările prejudiciabile; atitudinea psihică a făptuitorului față de aceste urmări; calitatea specială a subiectului. Lipsa unor asemenea condiții exclude operarea regulii de calificare stabilite la art.116 CP RM. În cazul în care faptele prevăzute la art.48², alin.(1) art.189, art.220², alin.(2) art.227, alin.(1) art.275 sau la alte asemenea norme din Codul contravențional provoacă urmările prejudiciabile specificate în art.329 CP RM, va fi aplicat acest articol, nu norma contravențională.

Referințe:

1. BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea Generală*. București: ALL, 1997. 647 p. ISBN 973-9229-74-3
2. ПАРФЕНОВ, А.Ф. *Общее учение об объективной стороне преступления*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2004. 24 с.
3. БАУМШТЕЙН, А.Б., ЧЕСНОКОВА, Е.И. Основополагающие признаки объективной стороны в понятии состава преступления. В: *Новый юридический журнал*, 2013, №2, с.133-137. ISSN 2076-278X
4. ЦАРЕВ, Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: история, современность, перспективы развития*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009. 31 с.
5. ТЫНЯНАЯ, М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2013. 26 с.
6. Krimināllikums. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>
7. Sentința Judecătorei Anenii Noi din 11.05.2016. Dosarul nr. 1-11/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
8. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15.03.2011. Dosarul nr. 1ra-32/2011. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
9. Sentința Judecătorei Ștefan-Vodă din 22.04.2016. Dosarul nr.1-82/2014. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
10. Sentința Judecătorei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 15.04.2015. Dosarul nr.1-162/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
11. Sentința Judecătorei Soroca din 07.04.2017. Dosarul nr.1-369/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
12. Sentința Judecătorei Chișinău din 07.07.2017. Dosarul nr.1-520/2017. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
13. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.12.2008. Dosarul nr.1ra-1435/2008. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
14. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.10.2012. Dosarul nr.1ra-1043/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
15. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3
16. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 858 p. ISBN 978-9975-105-20-0
17. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, nr.7 din 15.05.2017. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
18. Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.
19. Monitorul Oficial al României, 2016, nr.517.
20. Comunicat de presă. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: <https://www.ccr.ro/noutati/COMUNICAT-DE-PRES-260>
21. Sentința Judecătorei raionului Ungheni din 11.01.2012. Dosarul nr. 1-15/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
22. НАГАЕВА, Т.И. *Формы и виды преступного деяния*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2012. 51 с.
23. БЕЛОВА, М.А. Объективные признаки состава преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 292.1 УК РФ. В: *Бизнес в законе*, 2010, № 5, с.99-102. ISSN 1816-921X
24. СТУПА, В.Ф. Поняття «об'єктивна сторона» злочину службової недбалості (ст. 367 Кримінального кодексу України). В: *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск, ч. 2, 2017, с.197-200. ISSN 2408-9257
25. ЛОСЕВА, А.В. *Бездействие как форма преступного поведения. особенности бездействия в некоторых преступлениях со специальным субъектом*. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: <https://www.scienceforum.ru/2014/742/6614>
26. Sentința Judecătorei raionului Criuleni din 28.05.2013. Dosarul nr.1-8/2013. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
27. Sentința Judecătorei raionului Criuleni din 30.03.2016. Dosarul nr.1-16/2016. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
28. Sentința Judecătorei raionului Anenii Noi din 11.04.2012. Dosarul nr.1-19/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2

29. Sentința Judecătorei Nisporeni din 15.06.2016. Dosarul nr.1-26/2016. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
30. Sentința Judecătorei sectorului Botanica, mun. Chișinău, din 26.04.2011. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
31. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15.11.2015. Dosarul nr.1ra-1333/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5221
32. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.07.2010. Dosarul nr.1ra-779/2010. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
33. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.06.2008. Dosarul nr.1ra-726/2008. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
34. ТИЩЕНКО, Ю.Ю. *Халатность: уголовно-правовой и криминологический аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2012. 22 с.
35. ХУДЯКОВА, Н.Ю. Кримінально-правова характеристика службової недбалості за законодавством Росії. В: *Вісник університету «Україна»*, 2010, №1, с.128-131. ISBN 978-966-388-389-2
36. АГЫБАЕВ, А.Н. Уголовная ответственность за отдельные виды коррупционных правонарушений. В: *Феміда*, 2017, № 3, с.2-5.
37. BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8
38. Sentința Judecătorei Nisporeni din 15.06.2016. Dosarul nr.1-26/2016. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
39. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10.02.2009. Dosarul nr.1ra-59/2009. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
40. Sentința Judecătorei raionului Edineț din 06.04.2012. Dosarul nr.1-20/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
41. Sentința Judecătorei raionului Anenii Noi din 11.04.2012. Dosarul nr.1-19/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
42. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.02.2010. Dosarul nr.1ra-258/2010. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
43. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 21.03.2012. Dosarul nr.1a-189/2012. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
44. Кривични законик Србије. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://www.uzda.gov.rs/filesystem/sitedocuments/zakoni/krivicni_zakonik.pdf
45. Krivični zakonik. În: Službeni list Republike Crne Gore, 2003, no.70.
46. Эрүүгийн хууль. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: www.legalinfo.mn/law/details/12172
47. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.04.2011. Dosarul nr.1ra-88/2011. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
48. Veștile Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, 1990, nr.12.
49. PASCU, I., DOBRINOIU, V., HOTCA, M. A. et al. *Noul Cod penal comentat*. Vol.2: Partea Specială. București: Universul Juridic, 2014. 1150 p. ISBN 978-606-673-261-1
50. PREDESCU, O., HĂRĂȘTĂȘANU, A. *Drept penal: Partea Specială*. București: Universul Juridic, 2012. 552 p. ISBN 978-973-127-810-0
51. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Partea Specială*. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://cj.md/uploads/CPRM_Partea_Speciala.pdf
52. AIRAPETEAN, A., IONIȚĂ, D., PRODAN, S., POPOV, R. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I)*. Chișinău, 2013. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_Speciala_I_II.pdf
53. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.63-65.
54. Sentința Judecătorei raionului Donușeni din 28.06.2013. Dosarul nr.1-12/2013. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
55. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.154-157.
56. Sentința Judecătorei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 15.04.2015. Dosarul nr.1-162/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
57. Sentința Judecătorei Cantemir din 02.06.2016. Dosarul nr.1-164/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
58. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.13-19.
59. DOBRICAN, Gh. Infracțiunea de abuz în serviciu în lumina Deciziei Curții Constituționale nr. 405/2016. În: *Universul Juridic*, 2016, nr.9, p.5-19. ISSN 2393-3445

60. СМІРНОВ, А.В., КАЛІНОВСКИЙ, К.Б. *Комментарий к Уголовному кодексу Туркменистана. Постатейный* / Под общ. ред. проф. А.В. Смирнова. Ашхабад: Центр ОБСЕ в Ашхабаде, 2013. – 663 p. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: <http://www.osce.org/ru/ashgabat/117369?download=true>
61. РЕВАЗОВ, М.А. *Проблемы привлечения к уголовной ответственности за халатность по ст.293 Уголовного кодекса РФ*. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://www.monitoring.law.edu.ru/kategorii_del/uchet_prestuplenij_v_pravoohranitelnyh_organah/problemy_privlecheniya_k_ugolovnoj_otvetstvennosti_za_halatnost_po_st_293_ugolovnogo_kodeksa_rf/index.htm
62. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5
63. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.03.2009. Dosarul nr.1ra-44/2009. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
64. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 16.12.2015. Dosarul nr.1a-11/2013. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
65. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02.11.2015. Dosarul nr.1a-1291/2015. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
66. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02.02.2016. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704
67. Case of *Broniowski vs Poland*. [Accesat: 27.07.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70326>
68. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
69. Monitorul Oficial al României, 2015, nr.495.
70. DUNGAN, P., MEDEANU, T., PAȘCA, V. *Manual de drept penal: Partea Specială*. Vol. 2. București: Universul Juridic, 2011. 478 p. ISBN 978-973-127-557-4
71. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6.
72. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.134-139.

Prezentat la 22.08.2017